

esset antequam generaretur, & remaneret post sui ipsius corruptionem, quod implicat. Tandem ait, non esse post sui ipsius considerationem agere de forma, ut abstrahatur a materia, sed solum de formis in materia. Et sic finis huius primi libri.

LIBER SECUNDUS
PHYSICORUM

In quo de principis in factu esse naturalium, scilicet de natura, & causis agitur.

CAPUT PRIMUM

A textu 1. usque ad 16.

12 **I**ntendit Philosophus in hoc 1. cap. declarare naturam, & ens naturale, & primo dat divisionem generalem entium, quod alia sunt a natura, & sunt illa, quae internum habent principium motus, & quietis, ut Caelum, & elementa, & corpora mixta, nam simplicia ab intrinseco moventur localiter, mixta alterantur, &c. Alia sunt ab aliis causis extrinsecis, ut artificialia, videlicet domus, statua, &c. quae ut sic nullum habent principium internum motus, nisi quatenus ex aliquo ente naturali constant, ut statua deorsum movetur, non ut statua, sed ut lignea est. 2. Ex ista divisione infert definitionem naturae, dicens esse principium, & causam motus, & quietis eius, in quo est primum, per se, & non secundum accidens; dicitur autem principium per se, & non secundum accidens ad differentiam artis, quae potest aliquando esse principium alius motus in arte, sed per accidens, ut patet in Medico se ipsum sanante; accidit enim illi, ut agrosus est, quod potest medicina, quae definitio subdit in quaestionibus explicabitur. 3. Desinit rem naturalem, & secundum naturam; res naturalis est, quae naturam habet, id est tale principium motus, & quietis, hinc arte facta non sunt naturalia, ut didimus; quae naturalis res substantia est (inquit Arist. in text. 4.) quod probat, quia subiectum quoddam, & in subiecto est natura semper, ex quibus multo deducunt, Aristot. hic naturam dividere in materiam, & formam, ita ut vis rationis sit haec: natura est materia, & forma, istae sunt substantiae, ergo habens naturam erit substantia, & non substantia nequit ex substantia consisti, sed fallitur, nam Arist. incipit agere de natura in particulari, ipsam dividendo a text. 7. & in text. 10. ipsam totaliter, & adaequate dividit; non ergo in text. 4. assignavit divisionem naturae, neque probavit, habentia naturam esse substantias ex hoc cap. quia natura constant, quae est materia, & forma, alter Caelum non habere naturam, cum in sententia ipsius, materia, & partiali forma careat, sed ex alio cap. ut notavit Viconeratus, ibi, quia scilicet naturae substantia, quam in subiecto esse semper est necesse, subiecti autem substantia est proprium, cap. de substantia, in cuius expositione signum Argynoli versio omnium germanissima, apud omnes habitata, ita manet. *Subiectum enim quoddam suum; & in subiecto est natura semper.* Ens autem secundum naturam, ait, esse, vel ens habens naturam, vel ens consequens rem habentem naturam, ut sunt omnes proprietates, quae habentibus naturam insunt, ut igni ferri solum, terrae deorsum, 14. quarto ostendit in text. 7. quibus rebus ratio naturae conveniat, & primo ait, convenire materiae ex communi omnium Philosophorum consensu, a quibus discrepat solum Arist. quod illi materiam poluerunt totalem naturam, Arist. vero partialem, ratio est, quia licet materia, ex quo est principium motus, & operationum naturalium, falsem passivum in rebus inexistens sit natura, non tamen est totale principium constituens rem in esse, sed partiale, id est in text. 10. dividit naturam, in materiam, & formam sed per formam, si bene perpendatur, non intelligit solum formam partem, sed etiam totum, quae est quidditas, & essentia in eo, cuius est; ita enim habet: *Uno quatuor modo natura sic dicitur prima utriusque substantia materia habentium in seipsis principium, & mutationis, alia autem modo forma, & species, quae secundum rationem, & statim text. 11. explicans, quid intelligat per speciem secundum rationem, subiungit. Quam desiderantes dicimus, quid est caro, aut os. Quid autem sonat nomen speciei, quam quidditatem, & essentiam rei? quapropter adaequata naturae divisio erit in materiam, formam, & quidditatem, vel in materiam, & formam, intelligendo per formam, tam partialem, quam totalem, nam tota quidditas est immediata principium omnium passionum, & sic sub ista divisione Caeli natura comprehenditur. Tandem ostendit, & cavendos antiquorum errores, de vacuo autem, quod artificialia dicuntur talia a forma artificiali, ergo naturalia a forma naturali potissimum dicuntur; Tum quia ens naturale magis per formam, quam per materiam est ens actu; Tum quia generatio dicitur naturalis, quia tendit ad naturam, sed tendit ad formam, ergo, &c. ex quibus infert, naturam aliquo modo, & improprie posse dici de privatione, quae materiam tanquam forma, denominat.*

CAPUT II.

A textu 16. usque ad 27.

13 **O**stendit in hoc cap. 1. Physicum a Mathematico differre, verum enim est; utrumque circa quantitatem, & corpora caelestia versari, atque adeo, cum ex unitate obiecti unitas scientiae desumatur, Physicam, Mathematicam, & Astrologiam unam scientiam videri, at tamen, inquit Aristot. aliter Physicum considerare res illas, aliter Mathem. nam Physicus illas considerat, ut immerfas in sensibili materia, ut accidentia corporis naturalis per materiam, & formam definit, ubi Mathematicus abstrahit a materia sensibili, definit per formam, non per materiam, & a corpore naturali, cuius sunt accidentia, abstrahit (quomodo autem proprie sint distinguenda scientiae, ratiū est in quodam subiecto Philosophiae.) Secundo probat, Physicum debere materiam, & formam considerare, quia eiusdem artis est cognoscere materiam, & formam, ergo quia arismetur naturam, eiusdem scientiae erit materiam, & formam considerare, antecedens patet inductione; Medicus enim non solum debet cognoscere sanitatem, sed etiam humores, quae materia sunt sanitatis, adificat, totum donum, ligna, lapides, &c. debet etiam cognoscere. Tum quia eiusdem scientiae est cognitio finis, & eorum, quae ad finem sunt ordinata, & contemplatio relativorum; materia ordinatur ad formam, quae est finis generationis, & sic habent ut relativa, quia sunt per se actus, & per se potentia, ergo, &c.

CAPUT III.

A textu 27. usque ad 39.

14 **H**ic incipit agere de causis, quia scientia est cognitio per causam, ergo ad Physicum etiam spectat de causis rerum naturalium agere, & primo assignat de functione quatuor generum causarum, primum est genus materialis causae, & definitur, esse id, ex quo fit aliquid, cum infit; secundum est genus formalis causae, & est species, exemplar, & ratio eius, quod quod format esse, hoc est, esse rationem principalem definitionis, & essentiae rei; tertium est efficientis causa, & dicitur id, unde primo incipit motus, & quietis; dicitur primo, ut excludatur instrumentalis causa, quae licet sit quoddammodo efficiens, non tamen est prima; quartum est genus causae finalis, & definitur, esse id, cuius gratia aliquid fit, ut sanitas est finis deambulationis, quae fit propter sanitatem, & possunt respectu eiusdem effectus plures hinc intermedii concurrere, ut sumpto medicinae est propter purgationem, & ista propter sanitatem.

15 **D**einde tres finitae causarum proprietates. 1. Quod eiusdem effectus possunt esse plures causae per se, in diverso tamen genere, & si in eodem genere, erunt partiales causae, non totales. 2. Causae sunt sibi invicem causae in diverso genere, ut purgatio est causa efficiens sanitatis, sanitas causa finalis purgationis. 3. Idem potest esse causa contrarium effectuum, diverso tamen modo, quod exemplificat Aristot. de natura, quia sua praesentia est causa salutis navis, at sua absentia est causa submersiois; potest autem intelligi de eadem causa per se agente, si addit contrariam dispositionem parte materiae; Sol enim lutum defecit, ceram mollescit; finis etiam potest contraria causare, ut sanitas modo est causa promotionis, modo dietae; tranquillitas Respublicae est causa promotionis malorum, & praesentia bonorum; materia quoque successive potest effectus contrarios causare, at forma non potest per se causare effectus contrarios, nisi quia sua absentia corrumpitur compositum.

16 **T**ertio assignat plures causas ad modos, qui in omnibus generibus possunt reperiri. 1. Est, quod una causa est prior, id est universalis, altera posterior, id est particularis. 2. Est, quod una causa est per se, a qua, ut tali provenit effectus, ut statua a statuario; altera per accidens, quae accidentaliter est per se causa unita, ut accidit statuario albi esse. 3. Est, quod quilibet causa, alia est in actu, quae actu operatur, alia in potentia, quae licet non agat; potest tamen causare, qui motus omnibus convenit, & eodem modo effectus potest distinguere. Ex quo deducitur, causam in actu esse simul cum effectu in actu, non sic causam in potentia. 4. Motus est, quod alia causa est simplex, id est incomplexa, ut Policletus vel statuarium, alia complexa, & composita, ut Policletus statuarium. Tanquam concludit, quod si scientificis velimus cognoscere aliquem effectum, debemus causam summam, id est proximam illius quaerere, & si effectus est universalis, causa quoque universalis assignari debet; si particularis, causa particularis: si effectus est in potentia, etiam causa in potentia, & si in actu, causa quoque in actu.

CAPUT IV.

A textu 39. usque ad 63.

17 **I**n praesentia cap. agit Arist. de causis per accidens, scilicet, de causis, & fortuna, tria facit, primum investigat, an sint causae, & fortuna, secundum quid sint, tertium, quomodo differant, & conveniant. Quod primum adducit opinionem Antiquorum,

CAPUT VI.

A textu 57. usque ad 87.

18 **I**ntendit hic Arist. ostendere, naturam propter finem agere, non temere, & casu, ut dicebant antiqui, ponentes omnia post mundi fabricam casu venire ex parte agentis, & solum causam esse determinationem materiae, ut quod in hyme pluit, non vero propter ascensum vaporum ad mediam aëris regionem, non esse ad terram focundandam, quod probant, quia per solam materiam determinationem, & necessitatem redditur sufficiens ratio effectuum naturalium, ergo non debet alia per se causa assignari: Tum quia multa in his, quae a natura proveniunt per accidens, ut monstruosa, & hoc propter defectum materiae; ergo si monstrum non fuit, erit ex proportione defectus materiae: Tum quia agere propter finem praerequirit cognitionem finis, & mediorem, quae in naturalibus non reperitur; Arist. tamen affirmative respondet, & probat, quia quae sunt a natura, ut plurimum eveniunt; quae sunt a casu, raro contingunt; Tum quia ars imitatur naturam, & propter finem agit, ergo & natura, Bruta, quae carent electione, agunt propter finem, ut araneae telas texunt, ut mulcas capiunt, aves nidus fabricant generationis causa, plantae producunt folia ad tendendo fructus, radices in imum deprimentur nutritionis causa, &c. hinc ad primum respondet, non adaequate responderi propter materiam determinationem, nam videmus, dari operationem propter finem in naturalibus, ut patet. Ad 2. ait, potius opusculum probare, nam sicut in arte, quia non semper agens allequitur finem, ideo datur operatio propter finem, ita in naturalibus dicendum: quapropter monstrum est erraticum naturae ab eo sine, quod sibi in agendo propulerat. Ad 3. Tandem, fallum est, quod necessaria sit libertas, & deliberatio ad agendum propter finem, ut patet etiam in artibus, nam artifex saepe non deliberat de modo productionis effectus, sed quasi naturaliter iuxta regulas artis, ad opus se movet.

CAPUT VII.

A textu 87. usque ad finem.

19 **U**ltimo declarat, unde proveniat necessitas in rebus naturalibus, duplex enim necessitas potest reperiri in ipsis, una ex parte materiae, quod talis, vel talis sit, altera ex parte finis, quatenus isti, & non alteri fini inservire debet. Antiqui primam tantum necessitatem agnoscebant, negabant secundam. Contra (inquit Arist.) ars imitatur naturam, & necessitatem sumit ex fine, ut patet in structura terrae, quae duras, & acutas dentes habet, ut ligno resistat, ipsi quoque scindat, & similibus, ergo & natura; Tum quia sicut hic habet principium ad conclusionem in speculabilibus, ita finis in naturalibus ad ea, quae sunt ad finem, sed necessitas conclusionis sumitur a principio, ergo, &c. Tum quia materia est propter finem, scilicet propter formam, quae potissima est in definitione, ergo potissima necessitas a fine, quam a materia, debet desumi.

LIBER TERTIUS
PHYSICORUM

Ubi de motu, & de infinito est sermo.

CAPUT PRIMUM

A textu 1. usque ad 6.

20 **P**rimi duo textus huius cap. inserviunt, veluti proemium sequentium librorum; rationem enim reddidit omnium dicendorum in illis, ait namque, post tractationem de natura agi debere de motu, quia cum hic habeant, ut principium, & principium, & consequenter sine relativa, erunt simul cognitione, quare ignorari naturam est necesse, & quia motus est de numero continuorum, quibus convenit finitum, vel infinitum; hinc de infinito postmodum erit agendum; ad hoc autem motus, sicutem localis, nequit sine loco, & tempore fieri, & secundum antiquos, nec sine vacuo, id est in seq. lib. de loco, & tempore; tanquam corporis naturalis affectionibus tractabitur; de vacuo autem evitandum ipsum, & cavendos antiquorum errores. In hoc igitur lib. de motu, & de infinito disputat Arist. & primo de motu, tanquam de principali passione. Ut autem ex claram definitionem assignet, praemittit aliquas divisiones. Prima est, eorum, quae sunt in actu tantum, ut quae formam in summo gradu naturaliter possibilibus habent, ut ignis summum calorem; alia sunt in potentia tantum, quae scilicet nihil caloris habent; alia partim in actu, partim in potentia, quae calorem habent in esse remisso. Secunda est, eorum, quae sunt in actu, aliud est hoc aliquid, seu substantia, aliud quantitas, aliud relatio, & sic de caeteris predicamentis dicatur. Tertia est divisio relativorum, nam aliqua referuntur

rum, negativum, dari casum, & fortunam, quia omnes effectus determinatas habent causas, ut patet praecipue de thesauri inventionibus; de qua maxime suler dubitari, cuius determinata causa est sorsio; unde antiqui Sapientes nihil de casu, & fortuna dixerunt. Hos impugnat Arist. ex communi omnium consensu, multos effectus casu, & fortunae attribui, eo quia non habent certam, determinatam, & necessariam causam, ut videmus; quare negat minorem, & ait, Sapientes dimittunt fuisse, non assignantes causas per accidens inter alias causas. Alii ex opposito dixerunt; dari casum, & fortunam respectu Caeli, & universi, quoad partes principales, eo quia dicebant, casu evenit, quod a thomi ita se conjunxerunt, ut istum mundum cum tali ordine constituisset. Contra (inquit Aristot.) si plantae, & alia inferiora corpora non habent causam per accidens, sed per se, multo magis corpora nobiliora. Tum quia nihil in Caelo casu evenit, sed omnia ordine quodam mirabiliter sunt, at in his inferioribus totum oppositum videtur, ergo potius casus, & fortuna poni deberent in his sublimitatibus, quam in caelestibus.

21 **Q**uod 2. refert opinionem aliquorum, ponentium fortunam, causam divinam esse nobis occultam, a qua omnes effectus sortuiti, & efficiunt proveniunt. Ut autem patefaciat, quod proprie sit fortuna, primo adducit multas divisiones: prima est, eorum, quae sunt, alia semper eveniunt, ut ignem comburere, si esset applicatus, alia frequenter, ut pluvia in hyeme, senem canescere, alia raro, ut quod fodiens, thesaurum inveniat. 2. Quod aliqua sunt propter finem, ut deambulationi propter sanitatem, alia non propter finem, quia sine advertentia rationis sunt, ut fricatio barbae. 3. Quae sunt propter finem, alia sunt ex electione, & iudicio, ut effectus causa cognoscendo provenientes; alia absque electione, sed ex naturali instinctu, ut actiones causarum naturalium. 4. Causa per accidens, alia est causa per se conjuncta; ut album respectu statuarum; alia est effectus per se conjuncta, ut ruina domus est effectus conjunctus combustioni lignorum, quibus domus est effectus per se conjunctus effectus per se ignis. 5. Causa per accidens ex parte effectus tripliciter potest effectui per se conjungi, vel semper, vel frequenter, vel raro; istas duas ultimas divisiones causae per accidens applicans in proposito, ait, fortunam non esse causam per accidens ex parte effectus, quia non est sortuito, quod edificator sit muficus, sed ex parte effectus raro eventientis, ut quod fodiens terram, thesaurum inveniat; & quia fortuna est eorum effectuum, qui proveniunt in agente a consilio, casus vero in agentibus propter finem quidem, sed non ex electione, colligit definitionem fortune, dicens, Fortuna est causa per accidens in his, quae operantur propter finem, raro, & praeter intentionem eventientibus. Quae dividi potest in bonam, & malam fortunam, quae qualitates effectuum, reducitur quae ad causam efficientem, quia casus est in agentibus a natura, fortuna in agentibus per intellectum.

22 **Q**uod 3. ait, casum universalis esse, quam fortunam, quia casus, si late fatumur, se extendit ad quancumque causam per se sibi invicem causae in diverso genere, ut frigiditas est causa efficiens sanitatis, sanitas causa finalis purgationis. 3. Idem potest esse causa contrarium effectuum, diverso tamen modo, quod exemplificat Aristot. de natura, quia sua praesentia est causa salutis navis, at sua absentia est causa submersiois; potest autem intelligi de eadem causa per se agente, si addit contrariam dispositionem parte materiae; Sol enim lutum defecit, ceram mollescit; finis etiam potest contraria causare, ut sanitas modo est causa promotionis, modo dietae; tranquillitas Respublicae est causa promotionis malorum, & praesentia bonorum; materia quoque successive potest effectus contrarios causare, at forma non potest per se causare effectus contrarios, nisi quia sua absentia corrumpitur compositum.

CAPUT V.

A textu 63. usque ad 75.

23 **D**uo facit Arist. in hoc cap. Primo probat quatuor esse causarum genera tali ratione. De aliqua re quatuor interrogationes solent fieri, quibus per quatuor genera causari facit; nam primo postquam inquirere de aliqua re, ex quo fit facta, & respondetur per causam materialem. 2. Per quid fit talis, & respondetur per formalem causam. 3. A quo fit producta, & est efficiens. 4. Cuius gratia, & propter quid fit producta, & respondetur per finalem causam. Quamvis autem (subiungit Arist.) quatuor sint ista genera, saepe tamen tria illorum coincidunt in eadem re, puta forma, finis, & efficiens, nam idem numero in generatione est forma, & finis, efficiens quoque est idem cum forma, & sine, non quidem numero, sed specie, & hoc solum in generationibus univocis, non equivocis.

Secundo ostendit, omnia ista genera ad Physicum pertinere, quia causa efficiens est triplex, vel est movens immota, ut Deus, vel movens mota, sed incorruptibilis, ut Caelum, vel movens mota, sed corruptibilis, ut subalternaria; Prima ad Meta physicum pertinet secundum essentiam, secunda, & tertia ad lib. de Caelo, & de Gen. Quo supposito probat, Philosophum omnia causarum genera considerare, quia si considerat generationem rerum, debet quoque causas earum investigare, hinc in suis demonstrationibus videtur omnibus istis generibus, & modo per efficientem, modo per finalem, modo per materialem, vel formam demonstrat.

feruntur secundum super abundantiam, & defectum, alia secundum admodum, & passivum, ut calefaciens, & calefactum, & est ratio secundum modum, fundata super potentiam activam, & passivam: prima vero est primi modi, super unum, & multa functionata: relationem tertii modi non adducit Arist. quia ad praesens non spectat. Tandem subiungit, motum non esse praeter res ipsas, circa quas versatur idem non pertinere ad praedicamentum distinctum a motu termino, sed in eodem esse praedicamentum, in quo terminus motus reperitur, & quia quatuor sunt genera entis per motum acquisibilia, videlicet substantia, quantitas, qualitas, & ubi, ideo ad illa quatuor praedicamenta motus pertinet;

CAPUT II.

A textu 6. usque ad 18.

25 **A** signat hic Arist. definitionem motus, ipsamque probat: dicit ergo, motus est actus eius, quod potentia existit quatenus huiusmodi, id est, quatenus in potentia, ubi ly *quatenus*, ut nota Scot. quod 3. K. fe tenet specificative, quia cum in mobili sint duae rationes: est enim in actu, & in potentia, motus est actus eius, ut consideratur in potentia. Iam definitionem explicat, & probat Arist. esse bonam, & primo, quod motus fit actus, quia id, per quod aliquid constituitur in actu cum prius esset in potentia, est actus ipse, mobile per motum fit in actu, ubi prius erat in potentia, nam lignum frigidum, dum calefit, actuatur per calefactionem, ergo, &c. quod vero sit existens in potentia, probat, quia duo sunt in mobili, & ratio actus, & ratio potentiae, motus non actuat mobile, ut iam est in actu, non enim as fit statua, ut as actu est, sed ut in potentia ad formam statuae, & per hoc patet alia particula *quatenus in potentia*. Specificat enim rationem, quia mobile per motum aduatur, ut scilicet, respiciat formam non habitam, sed quae per motum acquiritur; & hoc totum multis exemplis confirmat, ut est videre in textu.

Ex dictis colligitur primo, motum non esse actum perfectum, sed imperfectum, quia perfectio alicuius imperfecti quatenus imperfectum est, est adus imperfectus, innotus est huiusmodi, quia est adus entis in potentia, quatenus in potentia, ergo, &c. Secundo, quod li est aliquando contingat, idem simul movere, & moveri, motus tamen non est adus mobilis, ut movens est, sed ut mobile; Tum quia accidit, ut id, quod movet, simul moveatur: Tum quia id, quod movet, semper actu continet formam aliquam, per quam movet; id autem, quod movetur, in continua acquisitione formae versatur; quare cum adus non sit nisi formae acquisitio; motus ergo adus mobilis, ut mobile est.

CAPUT III.

A textu 18. usque ad 24.

26 **E**xplicat Arist. in hoc cap. an idem sit actus movens, & rationaliter tamen de hoc dubitatur, quia motus procedit a movente, & recipitur in mobili; & ut a movente, & agente procedit, dicitur actio; ut in mobili, in passivo recipitur, dicitur passio; nam primo videtur actus activi, & passivi duo actus, quia actus activi est actio, & passivi est passio, actio vero, & passio non sunt unum, & idem; Tum quia finis, & opus activi est factum ipsum, deest res acta, & operata, finis vero, & opus passivi est effectus, id est res recepta; differunt autem operatio, & receptio; Tum quia duorum specie diversorum, ut sunt agens, & patiens unum esse actum, est impossibile. Tum quia si idem esset descendendi, & descendendi actus, & universaliter actio, & passio, sequitur, quod docere, & discere, & universaliter agere, & pati eadem essent, tenet consequentia ab abstractis ad concreta in praedicationibus per se, & tunc ultra sequitur, omnem docentem, ut docentem, discere, & omnem agens, ut agens pati. Ex alio cap. videtur, non posse esse duos actus; nam vel esset uterque ut in subiecto, in patiente, ut actio in agente, & passio in patiente, non secundum, quia cum actio fit motus, tunc motus esset in movente, & propterea vel omne movens moveretur, vel motus esset in aliquo, quod tamen non moveretur, quae sunt absurda; nec primum, quia hoc passio actus non esset in eo, cuius est actus, sed in alio; Tum quia idem mobile duobus motibus simul moveretur, scilicet actione, & passione ad formam eandem, quod est absurdum, & hoc modo potest probari, non esse in agente.

27 Respondet tamen quaestioni in text. 20. affirmative, quod idem realiter fit actus movens, & mobilis, non enim est absurdum, actum unum esse in altero, dummodo actus ille non sit decisus ab illo, se ab eo procedat, & dependeat; neque inconveniens est, unum, & eundem actum esse duorum, non quidem ratione unum, ut siue vestis, & indumentum, sed unum re, ratione vero diversum, scilicet formalitate, & conceptibilitate, sicut id, quod est in potentia, simul potest esse in actu secundum aliam, & aliam rationem. Ex quo non sequitur, ait in text. 21. docere, ut discere, agere, & pati esse idem, quia illa non accipiuntur, ut sunt unum ratione, seu definitione, sicut sunt indumentum, & unica, sed ut sunt tantum unum re, & subiecto, ratione vero diversa, sicut est via Thebis ad Athenas, & e contra. Ubi nota. ex Scot. in 4. d. 13. q. 1. L. quod via non accipitur pro ipso spatio, seu

magnitudine super quam fit motus, sed pro ipso motu hinc, illinc, & contra, qui motus sunt idem materialiter, propter identitatem spatii; sed alii, & alii formaliter, ita docere, & discere, agere, & pati sunt respectus materialiter idem propter identitatem formae, ratione cuius resultat in passio relatio passionis, & in agente relatio actionis, sed formaliter alii, & alii sunt, & in aliis subiectis; unde hic pro docere, & discere, pro agere, & pati intelliguntur respectus actionis, & passionis, & relatio docentis ad discitentem, & discitentem ad docentem; at doctio, & disciplina, actio, & passio sunt materialiter, scilicet prore acta, & forma inducta. Hinc non valet inferre (inquit Arist.) doctio est disciplina, ergo docere, & discere sunt idem; sicut neque sequitur, idem est spatium aliquorum distantium, ergo eadem distantia, seu idem est distare hinc illuc, & illinc huc; ubi patet, quod spatium sumitur pro ipsa magnitudine, distare vero, pro motu hinc illuc, & illinc huc, ut notat Scot. cit. qui motus licet materialiter sint idem propter identitatem spatii, non tamen formaliter.

28 Sequitur insuper Arist. in text. 22. demonstrare, deotionem, & disciplinam, actionem, & passionem, in se formaliter accipiuntur, non esse idem formaliter, quia sunt alii, & alii respectus in aliis, & aliis subiectis fundati; ait enim omnino vero dicere est, quod neque doctio cum disciplina, neque actio cum passione idem proprie est, sed uti videtur hoc motus; nam huius in hoc, *Ubius ad hoc actum esse ratione diversum*, i. est, ut explicat Scot. loc. cit. actus, & passio, quavis pro re acta sint idem, ut eadem est, ait tamen ly formaliter accipiuntur, sunt respectus huius in hoc, id est respectus agentis in passum, & huius ab hoc, id est patientis ab agente, & solum materialiter conveniunt in motu, i. iumento motum etiam materialiter, scilicet pro forma fluente, non quod ista forma sit lubelium, vel fundam-entum illarum relationum, sed actio dicitur esse eadem cum forma fluente terminative, passio vero subiective, & hoc non formaliter, sed concomitantem, nam respectus passionis est subiective in eo, in quo est forma fluens, & respectus actionis terminative in eo, in quo est eadem forma, ita explicat Scotus supra cit. litt.

Tandem Arist. in text. 23. concludit, motum esse actum, activi, & passivi, quatenus huiusmodi; non, quod formaliter ly *quatenus* specificat potentiam activam, & passivam, vel ad hanc solum, addit tamen potentiam activam, ut ostendat. Idem posse esse movens, & mobile, & motum ipsius adum esse posse, non tamen quatenus movens est, sed quatenus mobile, ut supra ipsemet Arist. dixerat text. 16. & 17.

CAPUT IV.

A textu 24. usque ad 35.

29 **H**inc incipit agere de infinito, cuius tractatio ad Physicum spectat, qui de quantitate, & continuo agit, motu & tempore, quorum passiones sunt finitas, & infinitas; hinc omnes Philosophi agentes de rebus naturalibus, de infinito, quoque mentionem fecerunt; illudque dixerunt, & Plato dixerunt esse substantiam, & alii, ut Pythagorici, & Democriti dixerunt, res acti dicitur infinitum, eo quia pro principio rectum omnium infinitum numerum atomorum ponebant. Quod vero deur infinitum in rerum natura, potest iudicari, quia tunc non habet principium, & finem, ergo infinitum; Tum quia Mathematici deficientes continentur, dicunt, esse divisibile in infinitum; Tum quia generatio in infinitum multiplicatur, ergo ex aliquo infinito principio ortum ducit, aliter conlumpso principio, generatio finiretur; Tum quia omne corpus terminatur ab alio, puta terra ab aqua, aqua ab aere, &c. ergo vel in magnitudine erit processus in infinitum, vel deventur ad unum corpus, quod ab alio non continetur; ex 1. sequitur, dari infinitam multitudinem; ex 2. infinitam magnitudinem. Tandem nostra cognitio non sinit in aliquo finito, quia dato quovis numero, & magnitudine, alicui maiorem intelligit, ergo dabitur numerus infinitus, & magnitudo infinita, aliquo cognitio mathematica esset ficta. Quod potest confirmari, quia extra eorum est spatium infinitum. Quod etiam corpus infinitum. Probatur consequentia, spatium illud, vel est repletum, & habetur intentum, vel non, & tunc cur magis hic, quam ubi natura abhorret vacuum? ergo est locus, qui repleti potest, se in seipsum idem esse, & ac posse, ergo, &c. ex quibus patet, maximam difficultatem continere quaest. istam de infiniti existentia.

30 Ut autem possit quaest. determinari in seq. cap. praemittit hic varias infiniti acceptiones, nam primo sumitur pro eo, quod non est pertranabile, eo quod non habet spatium, ut spatium transiri transit proprie, & successivè, & dicitur infinitum negative, ut est punctum, & quomodo vox dicitur indivisibilis. 2. Pro eo, cuius transitus est inconsummabilis; quia terminis caret, & dicitur infinitum positive, ut quantitas infinita, si aereur. 3. Pro eo, quod pertranfiri potest, sed difficultat, ut ambitus terrae. 4. Pro eo, quod natura sua potest pertranfiri, sed adit impedimentum, quia ratione profundum pelagus infinitum dicitur. 5. Pro eo, cuius quantitas non terminatur, nec in appositione, ut in motibus, nec in divisione, ut in continuo. De secunda, & de quinta acceptione loquitur Philosophus, illud est infinitum in actu, seu categoricatum, hoc infinitum in potentia, seu syncategorematicum.

CAPUT V.

A textu 35. usque ad 56.

31 **R**esolvit Arist. quaest. propositam negative, & multis rationibus probat, non dari infinitum actu, & categoricatum, & duo facit. Primo probat, non dari infinitum in infinitum in substantia; 2. Neque dari in quantitate.

Primo ergo tribus rationibus ostendit non dari substantiam infinitam; Nullam indivisibilem est infinitum, sed omnis substantia est indivisibilis, ergo, &c.

Neque dicas, infinitum accedere substantiam, quia tunc infinitum, ut infinitum, non esset principium, ut asserbat antiqui, sed illud potius, cui infinitum accidit. 2. Non potest esse infinitum sine quantitate, quia finitas, & infinitas sunt eius passiones, ergo non potest dari infinitum in substantia. 3. Aut esset substantia indivisibilis, & hoc non, ut patet, aut divisibilis, & tunc sequitur, quamlibet partem infiniti infinitum esse; sicut quaelibet pars aquae est aqua, quod est falsum, quia infinita nequeunt multiplicari; sed disputare, an detur in substantia intelligibilis infinitum, proprie est Metaphysici, non Physici, cuius est considerate substantiam sensibilem.

32 Secundò multis rationibus probat, non dari corpus quantum infinitum, & primo rationibus topicis, seu ex probabilibus desumptis; Corpus est, quod superficie est terminatum, & numerus, aut habens numerum, numerari potest, ergo non datur corpus, vel numerus infinitus, quia infinito repugnat terminari, aut numerari. 2. Rationibus physicis, quarum prima est; Vel istud corpus esset simplex, vel mixtum, non secundum, quia omne mixtum constat ex elementis numero finitis, aut ergo omnia illa elementa secundum magnitudinem finita sunt, aut unum, aut omnia infinita, non primum, quia ex finitis non nisi finitum sequitur; non secundum, quia mixtum componitur ex partibus, equali proportione fe habentibus, ut a pars non convertatur in se aliam, non tertium, quia cum illa quatuor elementa sint corpora, essent infinita secundum omnes dimensiones, & tunc unum solum illorum omnem locum repleteret; quia ratione probatur etiam non esse corpus simplex, five fit unum ex quatuor elementis, five fit corpus medium, quia omnem locum repleteret, nec alius locum relinquere; Tum quia vel esset expositum contrariis qualitatibus, vel illis praeditum; non primum, quia nulla generatio ex illo fieret, quae est ex contrario in contrarium; non secundum, quia omnia alia in fe converteret, quod experientia patet esse falsum. 2. Ratio; Aut tale corpus esset ex partibus equalibus rationis, aut alterius, non primum, quia sequitur, quod quaelibet eius pars separata, aut esset immobilis, aut semper moveretur, quae sunt absurda, Probatur consequentia, idem est locus totius, & partis, ergo pars corporis infiniti versis omnem differentiam obviabit capaciatem, sicut & ipsum totum omnem occupat locum, idemque non esset maius, & minor, in una parte, potius quam in alia quaelibet, vel cur in unam moveretur potius, quam in aliam, ergo cum non possit in omnes partes simul moveri, necessario quiescet, & quia non possit in omnibus simul quiescere, necessario movebitur, neque sunt alterius rationis, quae vel essent numero finitae, vel infinitae, vel una tantum, nullum istorum ex dictis superius; & quod non possint esse plura infinita, & quod unum infinitum alia in fe converteret finita, & omnem locum repleteret, ergo, &c. 3. Ratio. Nullum infinitum determinat sibi certum locum, quia omnem replet locum, omne corpus sensibile habet determinatum locum, si in orbem non moveatur, cum sit grave, vel leve, ergo, &c. Tum quia omne corpus est in loco, sed locus est determinatum, cum habeat determinatas species, & differentias, scilicet ante, retro, sursum, deorsum, ergo, &c. Tandem omne corpus est quantum, & est in loco, ergo non est infinitum, quia omne quantum, vel est bicubitum, vel tricubitum, & locum est determinatum ad sursum, vel deorsum, quae omnia infinitum repugnant.

CAPUT VI.

A textu 56. usque ad 62.

33 **P**robavit in praeced. cap. Arist. non dari infinitum in actu, attamen quia ex communi consensu Mathematicorum infinitum datur a parte rei, ideo per multas divisiones colligit, quodnam infinitum sit illud, quod in rerum natura debet admitti, ut possit postea in seq. cap. illud definire. Infinitum igitur est duplex; unum actus, & categoricatum, alium potentia, & syncategorematicum; primum est illud, cuius magnitudo, vel multitudo, nulli terminis clauditur. 2. Est, quia aliquid existens est finitum, quod potest esse, est infinitum, quae potentia non est ad actum perfectum, ita ut aliquando futurum sit in actu perfecto, sed ad actum imperfectum, id est ad fieri, ita ut hoc infinitum est duplex, totum simul, sed successivè, & in fieri non actu futurum sit, vel permanent, quod partes habet permanentes, ut caro lignum, &c. vel successivum quibus partes in successione consistunt, ut motus, & tempus, & utrumque est duplex, vel continuum, ut linea, si est permanent, & tempus, si est successivum, vel discretum, ut numerus hominum possibilis est infinitum discretum permanent, numerus generationum possibilis est infinitum successivum discre-

tum. Insuper infinitum in potentia, aliud est infinitum divisione, & est continuum illud, in quo non est habilis ultima divisio, aliud appositione, vel additione, cui semper aliquid superaddi potest; inter quae infinita est talis proportio, quod si quid moveretur per divisionem ab uno continuo, & infinito, & addatur alteri, sicut divisio procedit in infinitum, ita alteri potest fieri idem in infinitum; ut autem divisio fiat in infinitum, non debet fieri per partes aequales non communicantes, quarum una est extra aliam; ut octo palmi in ulna; nam istae sunt finitae, sed per partes proportionales, & communicantes, quarum una includitur in alia, ut duae medietates, & medietates alterius medietatis, & sic in infinitum; ex quo patet, infinitum in potentia ut sic non se habere ad modum substantiarum permanentium, quae totae simul sunt, sed sicut esse rerum successivarum, quae existere dicuntur, inquantum, sunt in continuo fluxu, & acquiruntur alterius, & alterius partis. Ex dictis tandem colligit, non dari infinitum in actu, sed bene in potentia, five continuum, five discretum, five permanent, five successivum, five divisione, five additione, quod in actu dici potest, non perfecto, sed imperfecto, ut diximus.

CAPUT VII.

A textu 62. usque ad 71.

34 **P**lura facit Arist. in hoc cap. ut declaret exacte naturam infiniti in potentia, & primo rejicit definitionem infiniti traditam ab antiquis, quae talis erat, infinitum est id, quius nihil est extra id est continet omnia, quae ad propriam rationem pertinent, ut nihil ipsi deficiat, & extra ipsum reperitur, quam definitionem Arist. confutat, eo quia tota, & perfecta convenit totum enim est id, cuius nulla pars deest, perfectum vero parum differat toto, immò re idem sunt, & solum ratione differunt, quia totum dicit ordinem ad partes, quae includit, perfectum vero dicitur ratione finis, quoniam res consequens est, ergo non potest illa definitio convenire infinito, quia infinitum, & perfectum sunt incompossibilia, perfectum enim est, quod habet finem, & est consummatum, quod infinito repugnat; Tum quia infinitum in potentia est partium in actu, & partium in potentia; quod est in actu est finitum, & acceptum, sed quod est in potentia, quia ratione dicitur infinitum, non est acceptum, sed accipiendum, ergo potius est extra, quam intra.

Quapropter rectius definitur contrario modo, ut facit Arist. infinitum est id, cuius semper est aliquid extra accipere, id est, cuius semper aliquid dividendum, vel apponendum restat, quocunque diviso, vel appposito. Cuius attributa sunt quatuor. Primum, quod dicitur totum, & finitum, id est perfectum, non secundum, quia scilicet in actu puro, sed secundum aliam, & aliam partem successivè acceptam. 2. Quod quatenus infinitum non continet, sed continetur, quia non habet esse, nisi secundum aliam, & aliam partem, quae in toto continetur. 3. Quod quatenus infinitum est ignotum, quod est intelligendum respectu intellectus cognoscentis illud, secundum modum suae infinitatis, qui modus consistit in accipendo alterum post alterum, & intellectus, qui hoc modo cognoscere, semper cognoscere aliquid finitum; post tamen intellectus cognoscere totum illud simul, non per partem post partem, ita ducet Scot. 2. dist. 3. quaest. 2. H. 4. Quod potius habet rationem partium, quam totius, quia se habet veluti materia, quae aliquo modo infinita est, materia vero est pars.

35 Deinde ponit quaedam differentias inter species infiniti in potentia, nam infinitum divisione differat ab infinito additione, quod in illo non semper datur major quantitas, quocunque maiori data, quia, inquit Arist. quantum contingit esse in potentia ad fieri majus, tantum contingit esse in actu, quae propositio est vera secundum Arist. ut notat Scot. 3. dist. 13. quaest. 4. D. qui putavit, quantum non crescere, nisi quia partes ablatas ab uno quanto apponuntur alteri quanto, cum non sit possibilis alia materia secundum ipsum; & ideo nunquam in appositione potest fieri magnitudo ad infinita, nam non possit excedere, & non contineri a conceptu superficie lunaris sphaerae, ad in infinito divisione non habet terminum, sed quocunque divisione data, potest dari major. Ex quo sequitur alia differentia inter infinitum magnitudinem, & numero, quod illud nullum habet terminum versus minimum, & parviterem, quaelibet enim pars est adhuc divisibilis, at versus maximum habet terminum, ut diximus, istud vero versus minimum habet terminum, quia ad unitatem deveniunt, sed versus maximum est interminatum.

Tandem docet, infinitum, quavis de magnitudine, motu, & tempore dicatur, prius tamen de magnitudine, & propter magnitudinem de motu, & propter motum de tempore dicitur.

CAPUT VIII.

A textu 71. usque ad finem.

36 **U**t rationibus in contrarium respondeat, praemittit, non concludi, dari infinitum in actu, eo quod Mathematici alii quando lineas infinitas in suis demonstrationibus adiungunt, ratio est quia non assumunt tales lineas, quasi quod illis adhaerent, nam quicquid de lineis maximis demonstrant, possunt etiam de minimis demonstrare, & si aliquando illas accipiunt, ne linea finita,

nita, qua indigent, ipsi deficiat. Secundo ait, infinitum potius ad materiam causam reduci, quam ad formalem, quia infinitum convenit privato, & potentia ad ultra accipiendum, unde ipsius esse est privatio; cuius subiectum est continuum, seu quantum sensibile, at cui convenit privato, & potentia ad materiam debet reduci, cum privato, & potentia sint in materia.

His praemissis respondet ad primam, tempus, & motum esse infinitum in esse successivo, & in potentia. Ad 2. continuum esse divisibile secundum partes proportionales, vel secundum rem, vel secundum rationem, non vero secundum partes aequales non commutantes, ideo solum est in potentia infinitum. Ad 3. negatur consequentia, quia cum generatio unius concomitante sit corruptio alterius, potest ex principio adu finito perpetuari, & sufficit finita materia. Ad 4. deveniri ad corpus, quod ab alio non continetur, non tamen hoc infinitum esse, quia corpus, quod finitur, non ab alio finitur, sed propria superficie. Ad 5. non valet arguere, ab imaginatione ad veritatem rei. Ad id de spatiis imaginariis, ait proprie, non esse vacuum illud, sed inane, nec datur aptitudo ad replendum, quia secundum Arist. nec fuit possibilis alius mundus, neque datur subiectum aliquod, in quo proprie reperitur privatio, sed est negatio extra genus.

LIBER QUARTUS
PHYSICORUM

In quo de loco, vacuo, & tempore disputatur.

CAPUT PRIMUM

A textu 1. usque ad 14.

37 **P**ostquam Arist. demonstravit, agere de loco ad physicum pertinere, tum quia est communis affectio corporum naturalium, quae quoad sunt, alicubi sunt; tum quia tenetur de motu locali tractare, qui primus est, & principalis, ac ceteris motibus communior. Querit primo de loco, an sit, & rationes adducit pro utraque parte; quod locus sit probat primo ex successione corporum in eundem locum, quae in quodam communi continente, distincta a corporebus succedentibus; Tum quia gravia, & levia ad propria loca moventur, ut in illis conferentur, ergo evidens est, locum esse, virtutemque habere attrahendi loca; imò propria partes, & species habere, quae sunt sex, videlicet, sursum, & deorsum, ante, & retrò, dextram, & sinistram, quae non tantum, quoad nos reperitur, nam sic mutantur secundum quod nos converteremur, sed etiam, ex natura rei, & determinatè, sursum enim est, quod levia feruntur, & deorsum, quod gravia; & tandem patet, locum esse, ex communi Philosophorum consensu: etiam illorum, qui vacuum admittentibus asserant enim, vacuum locum esse.

Ex altera parte probat, locum non esse; tum quia maxime esset corpus trine dimensionatum, & sic locus penetraret locatum, & corpus penetratio daretur; Tum quia maxime esset corporum receptaculum, sed hoc non, quia daretur locus puncti, & superficies, nam iste etiam sibi invicem succedat, sicut corpora, sed non datur locus puncti, ergo neque lineae, superficies, & corporis, per locum a destructione consequentis; Tum quia, vel esset elementum, vel ex ipsis constans, & tunc vel ex elementis corporeis, vel incorporeis, id est principii intellectualibus, sed non potest esse elementum corporeum, vel ex corporeis compositum, quia esset corpus, & daretur penetratio corporum, neque quicquam intellectuale, quia magnitudinem habet; Tum quia virtus ipsius ad nullum genus causae reduci potest, non ad intrinsecas, quia nihil ex loco constat, neque ad extrinsecas, quia haec causae cum forma coincidunt, ex dictis in 2. Phys. tum quia esset in loco, & daretur locus loci, & processus in infinitum. Tandem quia augetur ad actionem locati, quia aequalis debet esse locato, at quod augetur est corpus, ergo locus est corpus, quod est falsum.

CAPUT II.

A textu 14. usque ad 23.

38 **N**on minus difficile est resolvere, quid sit locus: adfunt enim rationes probantes, esse materiam, vel formam, & utrumque negantes; sed primo praemittit, locum duplicem esse, commune, qui plura ambit corpora, ut templum, & proprium, qui immediate unum tantum continet corpus, ut vas continet solum aquam. Quo supposito arguit pro utraque parte. Primo probat, locum formam esse, locus est continens, ergo est terminus, quo magnitudinis materia terminatur, ergo est forma, quia de ratione formae est terminare. Secundo, quod sit materia, quia locus est intervallum illud occupatum a locato, sub quo tanquam sub forma continetur, & ab illo definitur, & terminatur, ergo est materia, quia materia est quoddam in infinitum contentum sub forma, & ab ea determinatur; hinc Plato dixit, idem esse materiam, & receptaculum.

At oppositum his rationibus suadet, Tum quia locus à locato separatur ipso manente, & continetur locatum, non sic materia; & forma à composito possunt separari, ipso manente, & materia non continetur, sed continetur. Tum quia corpus esse in loco, est esse in aliquo, quod fit extra illud, materia, & forma non sunt extra compositum; Tum quia corpus ad locum, quem non habet, movetur, at semper habet materiam, & formam; Tum quia sequetur, quod locus esset locus, dum movetur locatum, etenim locus, scilicet materia, & forma, quae ad motum compositi moventur, acquirunt locum. Tandem, quod non sit materia, probatur, quia cum ex aere fit aqua, locus aeris corrumpitur, materia manet in genito, & corrupto, ergo, &c.

CAPUT III.

A textu 23. usque ad 30.

39 **I**ncipit nunc Arist. determinare loci naturam, sed prius aliqua praemittit in hoc, & sequenti cap. Notat enim hic, in quo modo dicitur esse in alio, & an possit dici idem esse in seipso. Quoad primum, ait, octo esse modos essendi in 1. Est sicut pars in toto, ut corpus in homine, & digitus in manu, & sicut totum in partibus suis sumptis, ut homo in corpore, & anima, & sicut species in genere, & inferius in suo superiori, & sicut genus in specie, & superius in materia. 5. Sicut forma in materia, & accidens in subiecto. 6. Sicut effectus in causa efficiente, sive physica, ut calor in Sole, sive morali, ut Regum in Rege, 7. Sicut effectus in sua causa finali, sic omnia sunt in Deo, medicamenta in sanitate, & amans dicitur esse in amato, ut in fine, 8. Est et maxime proprius, sicut locatum in loco, vel in vase, ceteri vero modi per quandam similitudinem ad istum modum dicuntur modi essendi in.

40 Deinde dubitat, an aliquid posset esse in se ipso, ad cuius solutionem praemittit, tripliciter aliquid posse dici tale, per se primo, secundum se tale sit, & non secundum aliquam partem, aut secundum aliquod accidens, ut homo est animal; vel per aliud, si scilicet est tale per aliquam partem, ut homo est sciens per animam, vel tertio per accidens, si videlicet tale dicitur per aliquod accidens, quod est immediatum subiectum illius denominationis, ut homo est albus propter superficiem quantitatis, quae est immediata alba. Hoc stante, tripliciter respondet ad quaevis. Primo aliquid potest dici esse in se ipso per aliud, scilicet secundum partem. Probat, quia sepe solemus totum denominare à dispositione suae partis, sed aliquando alienius totus pars verè est in alia parte, ut huius totus, scilicet amphorae vini, pars una, scilicet vinum, verè est in amphora; ergo licet amphora non sit in se ipsa; neque vinum in se, tamen totum aggregat ex amphora, & vino erit in se ratione unius partis. Secundo ait, non posse idem per se primo, id est secundum totum, esse in se ipso. Probat, & discurrendo per omnes modos essendi in; Tum quia sequeretur, ambo utrumque esse, scilicet, amphoram esse vinum, & vinum esse amphoram: Probat sequela, sit amphora vini illud totum, quod in se ipso est, tunc idem continet, & continetur; at continere est amphorae, contineri est vini: ergo amphora, prout continetur, habebit rationem contineti, quod est vinum; & vinum, prout continens, habebit rationem amphorae, & sic amphora esset vinum, & utrumque indifferenter contineret, & continetur: hoc autem est impossibile. Tum quia secundum esse differunt continens, & contentum; ergo idem à se ipso differret. Tertio, non potest aliquid secundum accidens esse in seipso quia duo corpora essent simul, quod est absurdum, Sequela probatur; id dicitur tale per accidens, quando est in eo, vel habet id, quod secundum se tale est, si amphora vini est in se ipsa, ut in loco per aliud corpus, tunc illud corpus esset in amphora vini, & in eodem erit ipsa amphora, & sic penetratio corporum, nam esse in loco proprium est corporum, & aliquid est per accidens in loco, erit per corpus à se distinctum.

Ex his solvit Arist. quaedam dubitationes propositas; & primo argumentum Zenonis, quod probabat, si locus aliquid esset esse in alio loco, & sic processus in infinitum. Respondet Arist. locum esse in alio, non ut in loco, sed ut accidens in subiecto, nam ut videmus, locus est superficies continentis. Secundo, ex hoc quod locus continet, non sequi esse materiam, vel formam, quia contineri in loco, est esse veluti in vase, ita ut continens sit à contento distinctum, at materia, & forma sunt partes essentiales locati, ergo non potest locus esse materia, vel forma.

CAPUT IV.

A textu 30. usque ad 43.

41 **P**rosequitur Arist. aliqua praemittere, ut tandem in fine huius capituli exactam definitionem loci assignet. Primo adducit quinque loci proprietates, quarum 1. est, quod locus non est aliquid locati, sed solum ambit ipsum. 2. Quod sit locato aequalis, quae tantum locum proprio in text. 3. Quod convenit, non communi. 3. Quod licet possit a quolibet locato separari distributive, non tamen ab omni collectivè, aliter daretur naturaliter vacuum. 4. Quod locus omnis subijctus sursum est, aut deorsum. 5. Quod corpus omne naturaliter fertur ad proprium locum, in quo naturaliter

iter postea quiescit. Secundo aliqua praesupponit, tanquam vera; quarum primum est, quod motum inquisitionis loci fuit localis motus, qui sunt latius, augmentatio, & diminutio, sed primum tantum est proprie localis motus duplici, alia per se, quae proprio motu movetur, quod mobilis sunt duplici, quae ad motum alterius moventur, & hoc dupliciter, nam vel possunt per se moveri, ut partes integrantes, & hoc dupliciter, quae dum sunt in toto, per accidens moventur, ac si separantes, moventur per se, vel nullo modo per se moveri possunt, ut albedo, scientia &c. Tertium, quod cum pars est in toto, non dicitur in illo esse ut in loco, sed potius, ut pars in toto. Ratio est, quia nunc aliquid est in alio, ut in loco, cum extrema eorum se tangunt, & non continua sunt: & cum ad locum movetur, non cum loco, sed pars est continua toti, & cum toto, non ad totum movetur, ergo &c. Quartum, quod locus non est forma, quia haec est quid locato intrinsecum, locus verò est extrinsecus, quamvis similitudinem aliquam habeat cum forma, quatenus terminat locatum, neque est spatium, seu intervallum illud interceptum inter latera continens trine dimensionatum, ut dicebant antiqui, quia non datur: nam inter latera vas, aliud corpus non reperitur, verbi gratia, nisi aqua, quae sufficit ad distantiam laterum continentis, & ipsa ablata, remanet vacuum; Tum quia daretur corporum penetratio, vel scissio in omnes partes locati, quia si duo corpora non se penetrant, & unum est in alio, ut cum aqua, & vinum miscetur, iam adinvicem scinduntur in partes; & quoniam quilibet pars est in loco, ideo darentur infinita loca, infinitis partibus divisim correspondentia, neque est materia, quia non est materia, ut locus separabilis à re, quamvis cum materia similitudinem habeat, ideo quia licet materia in generatione, modo est sub una forma, modo sub alia, ita locus modo habet unum corpus, modo alium.

42 Ex illis tandem inferre Arist. definitionem loci, quod locus est terminus, seu superficies corporis continentis corpus illud, quod localiter movetur: pro cuius notitia adnotat, hanc esse differentiam loci, & vasis, quod vas continet, ut locus, sed est mobile, ita, ut feratur cum re contenta, ut patet de navi in flumine, quae utitur aqua, ut vase, quia cum navi fertur, at locus continet, ut vas, sed est immobilis, ut non feratur cum locato, ut alvei superficies habet rationem loci respectu navis, quamvis communis. Quapropter completa loci definitio erit ista; Locus est primus terminus, seu ultima superficies continentis immobilis; quam definitionem sic probat: & primo, quod sit in mobilis; ex communi consensu veterum, qui mundi modum, id est putaverunt locum scissum, & ultimum Celli Luae verius non locum sursum, quia immobilis fuit, cum ferrent tandem distantiam, quod sit superficies, probat ex hoc, quod continet locum, & simul sit cum locato.

CAPUT V.

A textu 43. usque ad 50.

43 **T**ria facit; Primum, quomodo omnia corpora sint in loco, quod, ut ostendat, ait, quod cum esse in loco sit habere superficiem ambientem, hinc quatuor modis contingere esse in loco, secundum potentiam, ut partes in continuo, secundum actum, quae a dualiter habent superficiem ambientem, tertio per se, quae scilicet per se localiter moveri possunt, & tandem per accidens, quae ratione alterius continentur in loco, & hoc dupliciter, vel omnia per accidens, quae sunt in eo, quod est in loco per se, vel anima in corpore, vel per accidens, quia per partem, quae ex partibus constat, quarum altera est in loco per se, Ex his sequitur, omne corpus esse in loco per se, quod habet superficiem ambientem, hinc ultimum celum potest dici quodammodo locum omnium, quia omnia alia continent, universum verò secundum motum non est in loco per se, quia non habet continentem, sed est in loco per partes, quae per se sunt corpora caelestia, elementalia &c. Secundum, quomodo solvantur rationes in superfluum; nam locus non crearetur, quod proprium est corporis, non superficies, nam crescere esset fieri maius secundum omnem dimensionem. Nec datur locus puncti, quia solum corpus per se movetur, ideoque solum corpus per se est in loco nec sequitur, duo corpora esse simul, quia locus continens non est corpus, sed superficies; unde nec est corpus medium, vel elementare; neque tandem locus erit in loco, quia licet superficies sit in corpore, non tamen, ut in loco, sed ut terminus in terminato, unde falsum est, omne, quod est, esse in loco. Tertium tandem quomodo intelligatur quinta loci proprietates, quod omne corpus naturaliter ad proprium locum fertur, & ait, locata ideo naturaliter habet convenientiam cum corporibus continentibus, sicut pars a se habet ut materia, locatum enim se habet ut pars ad locum, quia forma, quae habet rationem totius, quia totum perficit; at tamen adducit verendum, corpus naturale dupliciter considerari posse, vel ut substantiale tantum, vel ut prae dictum determinatis qualitatibus; similitere corpus, vel finitur, ut dicitur ab Aristotele, & passivis; si corpus, & locus primo modo considerentur, sic grave naturaliter tendit, & quiescit deorsum, & leve sursum, a quocumque ibi continentur; est enim per accidens, quod cum continetur

tibus habeat naturalem convenientiam; si verò secundum modo considerentur, sic est verum, illud evenire propter naturalem convenientiam.

CAPUT VI.

A textu 50. usque ad 57.

44 **P**ost tractationem de loco subiungit disputationem Arist. de vacuo, tanquam Philosopho dignam, quia omnes dubitationes, quae possunt fieri de loco, possent etiam de vacuo moveri propter maximam affinitatem, quam habet cum loco, & postquam refutavit rationem Anaxagorae, probantis, nondari vacuum, eo quia ubi nullum sensibile corpus reperitur, adest aer, quae ratio (inquit Arist.) solum probat, non dari vacuum, iuxta vulgi estimationem, non verò iuxta placita Philosophorum, ponentium vacuum, sive intra universum inter unum, & aliud corpus contiguous, ut Leucippus, & Democritus. sive extra universum, ut alii. Adducit deinde rationes probantes, dari vacuum in rerum natura. Prima est. Mobile localiter moveri nequit in pleno, aliter daretur penetratio corporum, ergo in vacuo, quia ratione Melissus, ne vacuum admitteret, motum negabat. Tum quia, quando duo corpora condensantur, minorem molem accipiunt, quando videntur augeri, alimentum per totum corpus diffunditur, vas plenum cinere tantum aquae recipit, quantum sine cinere, quae non essent vera, nisi intus darentur vacui quidam meatus, Tum quia corpora confunderentur inter se, & continua essent, & consequenter unum, quod est falsum, ergo inter illa est vacuum.

CAPUT VII.

A textu 57. usque ad 64.

45 **R**eliquas primò definitiones veterum de vacuo. Prima erat. Vacuum est locus, in quo nullum est corpus grave, vel leve, eo quia putabant, omne corpus tangibile esse, & consequenter grave, vel leve, sed falsum est fundamentum, aliter locus, ubi Celum modo reperitur, esset vacuum, ideo falsa quoque definitio; 2. Vacuum est locus, in quo nulla est singularis substantia, quae ratione, materiam vacuum appellabant: sed contra, inquit Arist. quia vacuum illi ponebant, ut quid à corpore separabile, materia est inseparabilis. Hinc ex propria mente subiungit definitionem vacui, dicens esse locum non repletum corpore, aptum tamen repleri. Deinde solvit rationes propositas pro vacuo, ad 1. ait non esse necessarium vacuum propter motum localem, quia corpus, in quo sit motus, cedit mobili. Ad illa exempla respondet, condensationem fieri per expulsionem aliquorum corporum subtilium intra poros existentium, vel possimus dicere, fieri per solam mutationem situs partium in ordine ad locum, non in ordine ad se, quod tangit Philosophus infra text. 83. & sequentibus, ut in libris de Generatione dicemus, auctio etiam fit per appositionem alimenti intra corporis poros, in quibus aer, vel subtiliores humores erant inclusi, & per adventum alimenti expelluntur. Per idem ad illud de cineribus, imò si haec valerent, probarent, vivens esse totum vacuum, quia quilibet pars augetur, & vas cinere plenum totum esse vacuum, vel quod duo corpora penetrarentur. Ad 3. non respondet, eo quia patet, corpora, licet non sint continua, esse tamen contigua.

CAPUT VIII.

A textu 64. usque ad 76.

46 **P**robat Philosophus, non dari vacuum in rerum natura propter motum localem, ex ipso locali motu, quia postea valetur; Tum quia in vacuo nulla est portio differentia, sicut in corpore, cur mobile huc potius, quam illuc pergat, cum omne mobile naturaliter sit ad locum determinatum, sicut terra dicitur immobilis à Platone, eo quia aequaliter distat à circumferentiis (haec ratio probat tantum, non dari motum naturalem à principio determinato provenientem.) Tum quia prociada secundum veteres, praecipue Platone, à medio occurrente, vel perreulo, à prociante moventur, cum sunt separata à prociante, in vacuo nullum est medium, ergo, &c. (haec ratio probat tantum, non fieri motum violentum factum à causa tangente mobile solum in principio motus, ut fuit prociada, non verò motus veltionis vertiginis &c. provenientes causa semper tangente: ita explicat Arist. text. 66. in vacuo nihil horum potest esse, neque enim ferri erit, nisi ut quod vultur. Tum quia quae proportio est mediæ ad medium in subtilitate, & densitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, sed vacui ad plenum nulla est proportio in raritate, & densitate, ergo neque motus facti in vacuo ad motum factum in pleno in velocitate, ergo motus in vacuo factus, esset instantaneus, aliter probat motum in vacuo, & in pleno aequali tempore moveri, quia si esset aliqua proportio, possent excogitari medium in tanta proportione subtilius, quanta tempus vacui minus est tempore, quo pertranstritur plenum. Item

M. B. & P. B. Tom. II. Physica.

ergo ad actionem non est motus, quia actio est causa motus formalis; quia ea agens formaliter agens, & movens denominatur; Tum quia est processus in infinitum, quia si ad actionem esse motus, actio istum motum concomitans, praeponeret illi actioni, quae est terminus motus, & sic de illa actione in infinitum.

57 Quod verò ad motum non sit motus, septem rationibus probat Aristoteles. Sufficit duas adducere. In omni motu requiritur terminus ad quem, sub quo mobile quiescat, habitibus enim praesentibus cessat motus, sed motus non potest esse talis terminus, ut patet; est enim via, ergo &c. Tum quia daretur processus in infinitum, quia de illo alio motu quaereretur, an terminaret motum. De aliis tribus praedicamentis non probat, forsitan quia eadem ratio, quae pro praedicamento ad aliquid inservit, ostendit idem de istis, remanet ergo, quod in quantitate, qualitate, & ab ipso motu, quia verè in istis reperitur contrarietas, ultra alias condiciones ad motum requiritas, motus ad qualitatem communi nomine alteratio vocatur, motus ad quantitatem non habet commune nomen, sed ad quantitatem maiorem dicitur augmentatio, ad minorem diminutio; motus ad ubi in genere latè nominatur. Tandem immobile, ait, vel dicitur quod nullo modo moveri potest, ut Deus: vel quod difficultè, vel tardè movetur, ut ignis pondus, restudo; tertio quod de facto non movetur, aptum tamen est moveri, & tale dicitur quiescens, quia quies est privatio motus in susceptivo apto nato in tempore, in loco, & in dispositione, in quibus aptum est moveri, ut lapis sursum existens, quae definitio solum violentæ quieti convenit.

CAPUT III.

A textu 21. usque ad 31.

58 Ut possit explicare unitatem specificam, & numericam motus in presenti Aristoteles. explicat quaedam vocabula. Primum esse, simul (solummodo accipiendo simul subiectam materiam.) Simul loco sunt, quae in uno primo loco, idest proprio, & adaequato reperiuntur, ut si duo corpora se penetrarent. 2. Separatum, quod significat esse in altero loco. 3. Tangere se dicuntur ea quorum extrema sunt simul, idest, inter quae nullum datur medium, tam positivum, scilicet corpus, quam privativum, scilicet vacuum, ut notat Scotus, quod. 11. F. medium verò, seu intermedium dicitur esse illud, ad quod mobile prius pervenit, cum continue movetur, quam ad extremum. 4. Continue moveri dicitur id, quod nihil temporis intermittit, quamvis aliquid intermittat magnitudinis; ut cum pulsator extremas chordas tangit relictis intermediis, absque tamen temporis interruptione, requiritur tamen, quod spatium sit continuum, vel corpora inter se sint contigua, quia continuus motus sumitur ex continuitate magnitudinis. 4. Phys. 99. quae continuas explicatur, ut scilicet spatium non sit discretum, nam si corpora intermedia essent alterius rationis, essent contigua, non continua, & tamen motus posset esse continuus, ut motus lapidis in aere, & in aqua factus. 5. Contraria secundum locum dicuntur, quae secundum lineam rectam maxime distat, nam linea recta est omnium brevissima inter duo puncta. 6. Consequenter se habere, seu deinceps dicuntur illa, inter quae nil mediatur eiusdem rationis, quamvis alia diversae rationis interjaceant, ut duae civitates, inter quas aër, non tamen altera mediatur civitas. 7. Coherentia, seu contigua dicuntur, quorum extrema sunt simul, & convenit se tangere, sed se tangere dicitur rationem contactus, contiguum verò rationem similitudinis extremorum. 8. Tandem esse, continua, & dicuntur illa, quorum extrema sunt unum. Deinde, ait Philosophus, haec tria. Consequenter, Contiguum, & Continuum se habere, ut superius, & inferiorius, nam in plus se habet consequenter, quam contiguum, & haec ut patet contiguum, quam continuum, quod enim est continuum, se tangunt partes illius, quia ut fiat unum copulatum, debent prius se tangere, & quae se tangunt, consequenter se habent, non tamen è contra.

CAPUT IV.

A textu 31. usque ad 46.

59 Ait Philosophus de unitate, & diversitate motus in hoc cap. ait enim, multipliciter motum dici unum. Primum genericè cum scilicet est ad eandem praedicamentum. 2. Specificè, quando terminatur ad eandem speciem, vel subalternam, ut omnes colorationes, vel athomam, ut dealbationes, ad quam unitatem licet non requiratur unitas subiecti specifica, requiritur tamen unitas termini specifica, & mediorem; unde linea recta, & circularis specie differunt, quamvis ad eandem punctum terminentur, quod intellige de diversitate accidentali, non essentiali, ut in questionibus dicitur. 3. Numericè, ad quam unitatem requiritur unitas numerica subiecti, unitas numerica termini, & unitas numerica temporis, idest, quod tempus interruptum non sit, quod inter se nec non requiritur, quia (inquit Aristoteles.) si idem mobile ad eundem numero terminum moveretur, quem prius amiserat, esset idem numero motus, quamvis tempus diversum, sed requiritur extrinsecè, quatenus dat nobis intelligere continuitatem motus, quae necessariò requiritur ad unitatem numericam aliquid. 4. Dicitur etiam unus secundum perfectionem, qui scilicet

perfectus est, sive genericus, sive specificus, sive numericus sit, & nunc talis dicitur, quando pervenit ad terminum ad quem. 5. Dicitur unus secundum uniformitatem, quando scilicet regularis est, & aequalis in velocitate, vel tarditate, aut in spatio; & quando est difformis, & irregularis, potest dici multiplex secundum rationem; ut cum partim est velox, partim tardus, partim circularis, partim rectus. Hinc deducitur, cum ad unitatem numericam requiratur continuus motus, & qui specie differunt, nequeant esse unum numero, motus specie differentes non posse continuari, quod probat Aristoteles, quia omnis motus continuus potest aliquando esse regularis, aliquando irregularis, sed motus specie differentes nunquam possunt esse regulares, cum illi motus nequeant fieri eiusdem rationis, quod requiritur ad regularitatem, ergo &c.

CAPUT V.

A textu 46. usque ad 53.

60 Incipit Aristoteles hic agere de contrarietate reperta inter motum & motum, & advertit, duos motus quingue modis posse contrariari. Primo, quia terminus à quo unus est terminus ad quem alterius, ut motus à sanitatè, & motus in sanitatem. Secundo, quia termini à quibus sunt contrarii, ut motus ab albedine, & nigredine. 3. Quia termini ad quos sunt contrarii, ut motus in sanitatem, & egritudinem. 4. Quia termini à quo unus est contrarius termino ad quem alterius, ut motus à sanitatè, & motus in egritudinem. Hoc praecipue accepto ait, quod non possunt duo motus dici quarto modo contrarii, quia sunt idem, non quidem identitate formali, nam inter duos terminos positivos dantur formaliter duo motus, sed de identitate ex concomitantibus terminis, vel quia est sermo de successivo motu, nec secundo modo, nam possunt esse termini à quibus concomitantibus contrarii, & tamen motus esse eiusdem speciei, ut motus ab albo in rubrum, & a nigro in rubrum, & ex rubro remisso in internum. Primum verò motus, quia est in terminis privativè oppositis, puta à sanitatè in non sanitatem, & à non sanitatè in sanitatem, quibus solumus tantum mutationem innuere, ubi motus per terminos positivos oppositos, & a subiecto in subiectum solet explicari, & hoc, quia Aristoteles de motu successivo praecipue loquitur, ut diximus proprie (inquit Aristoteles.) convenit mutationibus, & illa mutatio est alteri contraria, cuius terminus ad quem est terminus à quo alterius, ut in generatione, & corruptione eiusdem rei. Quare remanet tertius, & quintus modus, quibus duo motus dicuntur opponi, & tertius à quibus reducitur, qui si sunt ad terminos contrarios, necessariò debent esse à per se terminis contrariis, scilicet privationibus, vel si de concomitantibus est sermo, magis contrariantur, qui sunt ex contrariis in contrarios, quam non solum in contrarios tendunt, licet haec differentia accidentalis sit, inquit Aristoteles. tex. 48.

CAPUT VI.

A textu 53. usque ad finem.

61 Primum assignat Philosophus contrarietatem inter quietem & motum, & inter quietem, & quietem; nam licet quietes cum formaliter sit privatio motus (quamvis materialiter dicatur formam, sub qua mobile quiescit) non habet proprium genus, sed reducitur ad genus sui habitus oppositi, scilicet motus, hac ratione suam oppositionem potest etiam habere, quod propter quietes est duplex vel in termino à quo, quod modo pro formali dicitur privationem motus in termino à quo, pro materiali formam abiiciendam, vel in termino ad quem, quomodo pro formali dicitur carentiam acquisitionis, seu motus, pro materiali verò formam acquisitionem, si quies pro materiali accipitur, semper motui privativè opponitur, ut si pro materiali, quomodo de ea loquitur hic Philosophus; si sumitur, ut est in termino à quo, contrariatur motui, quia per motum destruitur, & abiicitur, nec possunt simul esse, si ut in termino ad quem, sic non contrariatur, quia forma acquisita est terminus, & perfectio motus; nihil autem propriè perfectionis est contrarium, vel sui contrarii est acquisitum. Docet Deinde, quod immutatio est quies instantanea, quae non motui propriè contrariatur, sed mutationi, quia privativè opposita habent fieri circa idem, & in eodem tempore, motus fit in tempore, ergo & ipsius privatio, solum contradicitoriè potest motui opponi, quatenus dicitur negationem motus. Insuper, quod quies non cuiuscunque motui opponitur, sed eiusdem generis, ut quies motui locali, solum est opponitur, non alterationi. Tandem, sicut unus motus alteri contrariatur, sic quietes oppositè inter se opponuntur. Subiungit postea quaedam dubitationes levioris momenti, idè solum dicimus, in omni motu dari oppositionem secundum naturam, & violentum, ut est in motu locali, imò inter generationes ipsas, & corruptiones, quatenus tamen una est secundum cursum naturæ, altera praeter exigentiam naturæ, ut cum generatur rosa in vere, est generatio secundum naturam, si in hyeme, praeter naturam; corruptio secundum naturam est, cum evenit ex senectute; praeter naturam, si gladio, suffocatione &c. intervenit.

LIBER SEXTUS
PHYSICORUM.

CAPUT III.

A textu 24. usque ad 33.

Ubi de integrali compositione motus, quatenus continuus est, tractatur.

CAPUT I.

A textu 1. usque ad 11.

62 Ostendit Aristoteles in hoc capite, continuum, qualis est motus, ex indivisibilibus non componi. 1. Ratio. Vel indivisibilia in continua se habent, ut continua, vel ut contigua, vel consequenter, non primum, & secundum, quia talia habent ultima, quae sunt unum, vel simul, indivisibilia non habent ultima, quae partibus comperit, nam quod habet ultimum, habet etiam id, cui ultimum comperit, tum quia illa se debent aliquo modo tangere, indivisibilia non possunt se tangere, faciendo extensionem, quod probatur, nam vel pars tanget partem, vel pars totum, vel totum tanget totum, non prima duo, quia indivisibilia sunt; si tertium, ergo unum non esset extra aliud, sed simul cum illo penetratum, & sic non faceret extensionem. Nec tandem possunt se consequenter habere, nam medium vel est indivisibile, & hoc non, quia medium non debet esse eiusdem rationis cum extremis, vel est continuum, ergo ex indivisibilibus non constat. 2. Ratio. Continuum est divisibile in infinitum in semper divisibilia, ergo ex punctis non constat, quae indivisibilia sunt. 3. Idipsum probat de magnitudine, motu, & tempore ex hoc, quod eodem modo se habent quod continuantem, probat ergo, motum ex indivisibilibus non componi, nisi prius esse, moveri, quam motum esse, & implicat, simul moveri, & motum esse, ire, & itum esse, ergo motus non componitur ex indivisibilibus, nam sic in quolibet indivisibili motus, corpus moveretur, & motum esset. Ex quo sequitur, magnitudinem quocumque ex indivisibilibus non constare, quia supra indivisibile neque fieri motus, nam vel prius pertranfireretur secundum unam partem, & postea secundum aliam, & sic divisibile esset, vel totum simul, ergo simul moveri, & motum esse, quod implicat, vel si dicitur, iam pertranfireretur esse indivisibile, ergo aliquid esset pertranfireretur, quod nunquam pertranfireretur. Tandem deducit, nec tempus ex indivisibilibus componi, quia mobile pertranfireretur partem magnitudinis divisibilem in tempore, prius pertranfireretur unam partem, quam alteram, ergo in priori parte temporis pertranfireretur priorem partem, ergo tempus divisibile erit, sicut magnitudo.

CAPUT II.

A textu 11. usque ad 24.

63 In isto cap. adhuc intendit probare continuitatem temporis ex continuitate motus, & magnitudinis, & supponit, mobile velocius in equali tempore maius spatium pertranfireretur, quam tardius, & in minori tempore aequale, vel maius spatium adhuc pertranfireretur, quod patet exemplo; sit spatium unius ulnae, quod à velociori per horam pertranfireretur, à tardiori verò per horam, non nisi quatuor palmi pertranfireretur, si in duplo tardius esset, & velocius per dimidium horam aequale spatium, scilicet quatuor palmorum pertranfireretur, quod tardius per horam absolvit. Et quod tandem maius spatium in minori tempore pertranfireretur, patet, quia in dimidio horae velocius pertranfireretur quatuor palmos, tardius duos tantum; unde si in tempore aequali, & spatio aequali aliqua moverentur, aequè velocius moverentur, quia propter eandem proportionem semper se habent magnitudo, motus, & tempus; quod magis explicat, quia dato quocunque motu, potest velocior dari, qui in minori tempore fiet per maiorem magnitudinem, & tardior, qui in aequali, vel maiori tempore per maiorem magnitudinem, ergo tamen maius magnitudinem, quam motus, & tempus divisibile sunt in semper divisibilia. Antecedens patet ex dictis, consequentia probatur: Quod habet partes, quaram qualibet designata, potest dari alia, & alia minor in infinitum, divisibile est in infinitum, in semper divisibilia, sic se habent magnitudo, tempus, & motus, ergo &c. Ex quibus inferret, etiam quoad finitatem, & infinitatem eodem modo se habere, quia finitas, & infinitas sunt continui passiones, infinitum autem est duplex, vel actus, quod terminus caret, vel divisio, & potentia, cuius divisio nunquam terminatur, & sic quomodo unum est infinitum, scilicet divisio, sic & aliud. Ex qua distinctione desumitur, solutio rationis Zenonis negantis motum, eò quia in quolibet spatio sunt infinita partes, quaram qualibet oportet mobile pertranfireretur, sed impossibile est, infinitum tempore finito pertranfireretur, ergo &c. Solvit Aristoteles, quoniam spatium est in potentia infinitum, & motus, & tempus, unde non repugnat, infinitum in potentia pertranfireretur actu finitum est. Tandem de quo probat, nullam magnitudinem ex indivisibilibus constare, sit mobile duplo velocius pertranfireretur magnitudinem trium punctorum, tardius in eodem tempore pertranfireretur dimidium illius magnitudinis, & sic erit in dimidio indivisibilis, quod implicat.

64 Ostensa in communi continuitate, & divisibilitate cuiuscunque continui, descendit modo Aristoteles ad explicandum magis divisibilitatem motus, pro quo supponit in presenti capite. Nunc esse quid indivisibile, copulans partes praeteritam, & futuram temporis, quod probat, quia unum est instans copulans praeteritum, & futurum, ergo est indivisibile; Antecedens probatur si plura essent, ita ut unum sit finis praeteriti, alterum initium futuri, vel unum alteri succedit, & sic continuum ex indivisibilibus componeretur, vel unum ab altero distabit, quod est falsum, nam debet tempus inter illa mediare, & tamen praeteritum, & futurum consequenter se habent, inter quae nihil eiusdem rationis mediat; Consequenter probatur, quia si partes haberet, quarum una sit finis praeteriti, & altera initium futuri, iam una pars eius esset praeterita, altera futura, & sic alio nunc terminare deberet. Secundo supponit, in nunc non posse fieri, motum, nec quietem; Primam partem probat, quia si tardius in nunc movetur, ergo velocius in duplo idem spatium in dimidia duratione pertranfireretur, & sic nunc divisibile esset, quod est absurdum. Secundam partem ostendit, quia privativè opposita, ut sunt motus, & quies, eadem duratione nata sunt convenire disiunctum subiecto apto, sed in instanti non inest motus, ergo &c. Tum quia idem moveretur, & quiesceret, nam si in toto tempore praeterito movetur, ergo & in nunc terminativo, & si in toto tempore futuro quiescit, ergo & in nunc initiativo, ergo in eodem nunc moveretur, & quiesceret. Tertio ostendit, omne mobile divisibile esse, quia omne mobile partem est in termino à quo, partem in termino ad quem, nam dum est totum in termino à quo, quiescit, dum totum in termino ad quem etiam quiescit, ergo &c. sed omne tale est divisibile, ergo, &c.

CAPUT IV.

A textu 33. usque ad 40.

65 A signat Philosophus in hoc capite quomodo motus in communi sit divisibilis, & primo ait, divisibile esse ad divisionem subiecti, quia motus, quo Petrus movetur, dividitur in eam partem, qua caput movetur, & in eam, qua pes; non enim idem motus in pluribus subiectis reperitur; Tum quia aliter motus nota esset adequatus mobili, quia nulla pars eius partibus mobilis conveniret. Secundo est divisibilis ad divisionem temporis, quia totus motus est in tempore, & pars motus in temporis parte, ergo, &c. Ex quibus deducit, tempus, motum, moveri, scilicet motum in concreto subiectum concernentem, mobile, & terminum simul dividit, esseque eiusdem rationis quoad finitatem, & infinitatem, quia toto motu mobile secundum motum, acquirit totum terminum in toto tempore, & parte motus pars mobilis partem termini in parte temporis acquirit.

CAPUT V.

A textu 40. usque ad 60.

66 In presenti determinat Aristoteles de partibus motus, & de mutabilitate esse ipsius motus, & ait. Quod mutatum est in aliquid quem terminum, cum primum mutatum est in eum, in eo dicitur esse. Ratio huius est, quia mutatum esse dicitur, terminum à quo dereliquisse, & terminum ad quem acquisivisse, ergo quando primum mutatum est in eum, est in eo, quia ipsa mutatio est, sic omne, quod factum est, quando primum factum est, est, & omne, quod corruptum est, quando primum corruptum est, non est. Subiungit postea Philosophus, quod illud in quo aliquid primum mutatum est, est indivisibile, quia si esset divisibile in partes, signarentur istae partes, vel ergo quod primum mutatum est, mutatum est in altera parte tantum, vel in utraque, non secundum, quia non primum mutatum esset, cum sit divisibile in partes priores, & posteriores, nec primum eadem ratione, quia adhuc divisibilis esset in alias partes. Tertio subdit, quod mutatum esse est duplex, completum, & perfectum, quod est terminus motus, & incompletum, quod est continuativum motus. Ex quibus deducit unam conclusionem, videlicet, dari ex parte finis primum mutatum esse completum, & perfectum, nullum verò, neque incompletum, ex parte principii. Prima pars probatur, quia omne continuum habet suum indivisibile, quod terminatur, motus est quid continuum, ergo &c. Tum quia nunquam motus esset perfectus, & finitatem, cum finis ipsius sit mutatum esse. 2. Pars probatur, Tum quia tale est continuativum motus, ergo praesupponit motum. Tum quia daretur prima pars motus, quod est falsum, quia sicut non daretur prima pars mobilis, nec spatii, aut temporis, sed ante quamlibet assignatam, est alia assignabilis, ita de motu dicendum. Tum quia quaelibet pars est in infinitum divisibilis.

67 Ex qua doctrina colligit duo Philosophus ad text. 50. & deinceps, (observato prius, quod mutari in tempore movetur secundum quamlibet partem